

in našo živino ob hudi vročini nadležujejo, in drugi merčesi, da nam sadove poškodujejo“.

Ako bi bila una misel resnica, gotovo bi ne bilo mogoče razumeti, komu v prid je vstvaril Stvarnik toliko merčesov, ki nam žito v shrambah, sadje na drevju in les po gojzdi pokvarjajo. V spoznanje, da ima modri Vladar druge namene z merčesi in tako tudi z drugimi nam škodljivimi stvarmi, kakor le ljudi kaznovati, hočemo tesno zvezo med rastlinstvom in merčesi enmalo premišljevati.

Vsaka rastlina živi svoje merčese. Tesna zveza med njimi se že vidi iz tega, da razun nekterih ptičev le merčesi v svoji živobarvani obleki dosežejo lepoto krasnopisanih rastlin. Tudi je skorej ravno toliko merčesov znanih, kolikor rastlin, namreč okoli 80.000 plemen. Vsaka rastlina ima svoje merčese, ki se le od nje živiti zamorejo. Povsod, kjer zeleni in cvetè rastlinstvo, je tudi veliko merčesov, ki pri lepših barvah svojih rediteljc (rastlin) tudi dobijo krasnišo obleko. V vročih krajih letajo nad bogato z rastlinami obdarovano zemljo neštene trume metuljev, muh, osá, kebrov; vse te živali imajo veliko lepšo obleko kakor naši merčesi. V merzlih krajih letajo nad revnimi in slabotnimi zeliši tudi le tamnobarvani ostanjki drugod tako lično in različno pisanih živalic. Zemlja na polji in v gojzdu ima svoje gostove, v koreninah, v deblih in še celó v listji orjejo merčesi; v gobe, ki gnijejo na mokri zemlji tamne gošave, so zalegli merčesi svoje jajčica. V drevesih, zdravih in bolnih, v smerdljivi merhi — povsod so te stvarce, ki tudi naše hrame obiskujejo in nam pokvarjajo živež, grizejo obleko in bukve, votlijo in vertajo tramove pod streho, mize in stole po sobah, še celó v želedec, pod kožo, v čepinjo k možganom in v oči se zarijejo ti roparji.

Zakaj tedaj toliko škodljivih stvari?

Na to vprašanje hočemo kratko odgovoriti. Vse živali, ki se živé od rastlinstva, so le zato, da varujejo, da se rastlinstvo preveč ne razširi in ne zatara življenja drugih stvari, ki so tudi Božje stvarce. Da orjaški sloni le v vročih krajih živé, je po vsem naravno, ker le tam, kjer solnčna gorkota in mokrota izbujate toliko rastlin iz zemlje, je treba takih velikanov, da varujejo vse stvari prevelikega razširjenja zemeljskega kinča. Pri nas bi te orjaške živali ne imele kaj živeti. V onih časih, ko še ni bil človek razširjen po svetu in ko je obilniše rastlinstvo rastlo v naših krajih, so živeli tudi v naših krajih taki požeruhi rastlinstva. Zdaj pa človek sam le predobro varuje, da ne pokrivajo gojzdi celega kraja.

Pomislimo, koliko semenskih zern osuje leto za letom ena verba, bukev, jelka ali kateri koli plevél ali trava, in vendar se ne pomnoži njih število. Res, da marsiktero zerno pade na kamen, pa bi se vendar število rastlin neizrečeno pomnožiti moglo, ako bi jih ne zaterali merčesi. —

Drugi namen merčesov je ohraniti snažnost v stvarjenji. Mertva stvar bi dolgo ne strohnela in bi dalj časa okuževala zrak, ako bi se ne naselili merčesi v njo, je ne izvertali in iz pota spravili občinstvu škodljive stvari. Položi mertvo miš pod kamen v gojzd, in gotovo jo bo zakopal v kratkem keber, ki se res smé pogrebec imenovati (Necrophorus), in bo položil va-njo svoje jajčica. Spodjedel bo namreč zemljo, da bo padla merha v napravljeno luknjo. Potem jo bo zasul s perstjo in bo položil va-njo jajčica.

Rastlinstvo zaterati v preobilni rasti in ohraniti snažnost v naravi, ste velike nalogi merčesov, ktere potrebujete pridnih rok, in vendar so stvarce, ki to delo dopernašajo, le majhine.

Kjer je tedaj pripraven prostor za življenje kaki živali, tam tudi živi. Vsi ti prikazki sledé le iz natornih potreb in uzrokujejo le natorne nasledke brez poprejšnih namenov. Natora redi na svojih persih toliko stvari, kolikor ji je mogoče brez škode drugih stvari.

Gotovo je mikavno in vredno človeškega truda, slediti

tem namenom veličanske natore in iz njenih del se učiti zares človeško živeti in ne z zaničevanjem svojih zemeljskih soprebivavcov sebe čez vse stvari povzdigovati.

B.: Precej dolgo sem te mogel poslušati. Od marsiktere stvari, ktero si omenil, bi se mogla še pogovarjati, pa nocoj je že pozno, toraj moram iti, da mi vrat ne zaprejo. — Lahko noč, prijatelj!

A.: Z Bogom. (Dalje sledí.)

Natoroslovne drobtinice.

(Koliko je zvezd na nebu?) Nikdo jih še ni soštel — ti gotovo tudi ne, ki to vprašaš, ker res brez števila jih je. Zvezde se nam nekatere samice zdé, pa premočimo jih skoz daljnogled; glej! kot blisk se razdelé v dvé, tri in še več samostalnih različnih zvezd. Rimska cesta se nam zdí belkasta meglica, skoz katero semtertje kaka zvezda lesketá. Pa topo naše okó le dosti ne razloči. Rimska cesta ni meglica, so zvezde same, katerih število bi utegnili biti kakih 20 milijonov. — Broj zvezd, vidnih po daljnogledih, je po številu se vé da poveršnejem, več tisoč milijonov. Pa koliko zvezd nam še prikrivajo vidne zvezde! koliko takih oblakov in meglic še ugledujejo zvezdarji po daljnogledih, kakor se nam zdí rimska cesta, in kdo vé, koliko jih bodo še z nova ugledali! Zares brezbrojne so trume zvezd. O mogočnost, ki je vse te trume stvarila, ki jih vse v redu ohrani!

(Svetloba in grom). Svetloba preteče v eni sekundi (to je, kolikor časa terpi en udarec počasniše žile) 41.000 milj, grom pa le 1040 čevljev. Ako tedaj našteješ med bliskom in gromom tri, je strela četrtertinko ure od tebe; ako našteješ šest, je pol ure itd. Ko sta grom in blisk skup, takrat smo v nevarnosti; strela je blizu nas.

(Luna). Luna dobiva svetlobo od solnca kakor zemlja naša; vendar pa je od zemlje zeló različna. Iz zemlje naše bi se dalo narediti 50 lun; toraj je luna 50krat manjša od zemlje. Zvezdarji razločijo v mesecu mnogo in mnogo gorá, ki pa presegajo visokost naših pozemeljskih hribov, čeravno so že ti po 20 do 30 tisoč čevljev visoki. Luna nima nič vode, ne rose itd., tudi nobenega vzduha (zraka). Tedaj ne bi mogla nobena pozemeljska žival v njej bivati, vsaka bi se zadušila zavolj pomanjkanja vzduha. V luni je vedno vse tiho kakor v grobu. Skušnje učé, da se širi zvuk ali glas, ropot itd. po vzduhu; in kjerkoli tega ni, se ne sliši noben zvuk, noben ropot itd. — Od nas do lune je 51 tisoč milj, in krogla zagnana iz kanone, bi doletela va-nj v kakih 23 dnéh, toda mogla bi brez vse najmanjše pomude na kaki postaji ali v kerčmi noč in dan neprenehoma leteti in vsako sekundo vsaj 600 čevljev pota prežvižgati. V solnce pa, do kterege je 20 milijonov milj iz naše zemlje, bi pripihala taka krogla v kakih 25 letih.

Morawsky Nár. List.

Serbskega jezika domovina.

Po Vuku.

Zdaj se za gotovo vé, da živijo Serbi v današnji Srbii, v Metohii, v Bosni, v Hercegovini, v Zeti, v Černigori, v Banatu, v Sremu, na desnem podunavji znad Oseka do Sentandrije, v Slavonii, v Hervatski, v Dalmaciji, v vsem jadranskem primorju gotovo od Tersta do Bojane. Zato sem od začetka rekel: za gotovo se zná, kajti naravnost se še ne vé, kako deleč segajo Serbi v Arnautski in Macedonii. Jaz sem se v Cetinji razgovarjal z dvema človekoma iz Dibre, ki sta mi pravila, da je ondi veliko serbskih sel, po katerih se govori serbski, ravno tako, kakor sta ona govorila, to je, zmed serbskega in bulgarskega, vendar bliže k serbskemu ko k pravemu bulgarskemu.

V omenjenih teh mestih utegne biti najmanj okoli 5 milijonov duš naroda, ki en jezik govori, al po veri se deli

na troje: more se od prilike vzeti, da jih je gerške vere okoli 3 milijone, in to: en milijon v celi Serbii, en milijon v avstrijskih državah, en milijon pa v Bosni, Hercegovini, Zeti in Černigori; od ostalih dveh milijonov morebiti da bi se moglo vzeti, da jih je dvé tretjini turške vere, ena tretjina pa katoliške. Samo prvi trije milijoni se imenujejo Serbe, ostali pa nočejo tega imena prejeti, marveč uni turške vere mislijo, da so za zbilja Turki, in tako se tudi zovejo, akoravno jih od sto ne eden turški ne razume, uni pa vere katoliške sami sebe zovejo po mestih in deželah, kjer živijo, na pr. Slavonci, Bosanci, Dalmatinci, Dubrovčani itd., ali pa, kakor pisavci s starim ali Bog zná s čigavim imenom, Ilire ali Ilirce; uni pa prvi zovejo jih v Bački Bunjevce, v Sremu, v Slavonii in v Hervatski Šokce, okoli Dubrovnika pa in po Boci Latine. Kakor pa gerške vere Serbi zovejo katoličane Šokce, tako pa tudi ti in turške vere Serbi jih imenujejo Vlahe, celó v Dalmaciji okoli Spleta in Senja jih imenujejo Herhače. V pogovoru prijateljskem imenujejo katoličane Kriščane, ti pa une gerške vere Hriščane. Ako človek pomisli, na pr., da Madžarov je katoliške in kalvinske vere, pa se vsi zovejo Madžari; ali da je Nemcov katoliške, luteranske in kalvinske vere, pa se sopet vsi zovejo Nemci: mora se čuditi, kako da se saj Serbi katoliški nočejo imenovati Serbe.

Jaz bom gledal, da najdem uzroke: odkod izvira pri nas memo ostalih narodov v tej zadevi taka merzost, da narod tudi na svoje ime merzi.

Dubrovčani, pa tudi druge nekatere serbske občine, ki so same vladale se, so že od starine bale se serbskih kraljev iz Hercegovine, da bi si jih ne podvergli in jim slobode ne vzeli; zato so jim tudi velikokrat dačo plačevali, pa tudi brambe zoper njih pri drugih vladarjih iskali. Kdor se koga boji, on tudi na-nj merzi. Naš narod še misli, da se vsi boji le zavolj vere bojujejo; ali zgodovina nam dosti izgledov kaže, da so države enega naroda in vere bivale med sabo naj večje sovražnice (na pr. Sparta in Atene). Kadar se cerkve razdelé, je glavna skerb in delo: kdo bo s kim ostal. Serbi bivajo na sredi med Rimom in Carigradom. Glavni del naroda, kateri je bliže ali ima naročnej do Carigrada, ostane z Gerki; Primorci pa se oklenejo Rima. Gotovo se drugači tudi ni moglo zgoditi, kakor tako; ako pa še pomislimo, da so Primorci ne samo na jače in silneje brate svoje čez berda merzeli, ampak tudi da so kot Primorci in sosedje talijanski mogli imeti uzroka nositi se čez njih (zlasti Dubrovčani), in da ondaj ljudje opustivši nedavnej svojo staro vero, v kristijanski pa še niso bili tako uterjeni, kakor danes, more se reči, da so oni te dobe komaj dočakali, da so se popolnoma ločili od njih, in tako, da bi to kar je mogoče še več storili, so ne samo malo po malo sprejeli latinske slova, ampak tudi narodno imesojim pustili. Pri unih turške vere se še laglje najde uzrok. Arnauti so bili proti Serbom majhen narod, pa kot gorijanci so mogli biti vselej v večji slobodi in enakosti med sabo; k temu pa še niso imeli ne pismenk ne knjig v svojem jeziku; tudi se kristijanska vera med njimi ni nikoli uterdila; in tako je lahko bilo, da so njih poturčenci ostali brez vsega razločka od ostalih drugih svojih bratov, in da vsi gledajo več na svoj jezik in šege, kakor na vero, za katero še dan danes malo porajtajo.

V Bosni je moralo vse drugače biti, Serbi so s pomočjo knjig, popov in menihov, cerkvá in samostanov bili tudi ondaj mnogo pobožnejši od Arnautov, pa po vsi priliki imeli so tudi več gospóde, ktera se je dosti razlikovala od priprostega naroda. Iz zgodovine znamo, da se je v Bosni najprej poturčila gospóda, zmed ktere jih je veliko svoje stare pridevke obderžalo, na pr. Brankovići, Todorovići itd. Gospóda se je že poprej razlikovala od priprostega ljudstva, s katerim je v eno cerkev hodila in se iz ene čaše obhajala; naravno je, da je ta razlika še večja zdaj postala, ko je ona sprejela ne le vero za vsem drugačno od njegove, temuč tudi v drugem jeziku in z drugim pismom. Tako so

gospóda svoje dozdanje ime Serbi, ki je s kristijansko vero in njih poprejšnim življenjem verlo strinjeno bilo, ne samo zaverгли, ampak terpeti niso tudi mogli, da se njih raja ž njim diči, zatorej so jo nazvali Vlahe. Kakor so pa ti poturčenci poprej v kristijanski veri pobožni bili, tako isto ostanejo tudi v turški; tudi dan današnji ni morebiti v vsem Mohamedanstvu pobožnejih od Bosnjakov; to razodeva tudi njih nepokoršina sultan Mahmuta in njih merzost na njegove naredbe in spremene.

Tako so po moji misli katoliški in turški Serbi zgubili svoje narodno ime. Ali bilo to kakor mu je drago, zdaj se je ta merzost popustila. Vsi pametni ljudje zmed gerških in katoliških Serbov spoznavajo, da so en narod, in trudijo se, da bi merzost zbog vere ali popolnoma izkorenili ali saj zmanjšali, kar se le dá; samo je katoličanom še težko zvati se Serbe, — al malo po malo se bojo temu privadili; kajti, ako nočejo biti Serbi, nimajo nobenega narodnega imena. Ako rečejo eni, da so Slavonci, drugi da so Dalmatinci, tretji da so Dubrovčani: to so zgolj imena od mest in krajev, kjer prebivajo, pa nobenega narodnega imena ne pokazujejo. Ako velijo, da so Slaveni, to so tudi Rusi, Poljci, Čehi in ostali vsi slavenski narodi. Ako dejo, da so Hervati, jaz bi rekel, da to ime po pravici pripada najpoprej samo Čakavcom, kateri so ostanjki Porfirogenetovih Hervatov, in katerih se jezik malo loči od serbskega; po tem pa Hervatom v zagrobški, varažlinski in križaski okolici, katerih domovina se je prozvala Hrovaško po Muhaškem boji leta 1526, in katerih jezik je prelaz iz kranjskega v serbski; ali ne vém kako bi se s tem imenom nazivati mogli uni katoličani, kateri živijo na pr. v Banatu, ali v Bački, ali v Sremu in Slavonii, ali v Bosni in Hercegovini, ali v Dubrovniku, in govorijo ravno tisti jezik kakor Serbi. Ako rekó, da so Iliri, — to je mertvo in tamno ime, ki danes nič ne pomeni, kajti zdaj vsi zgodovinoslovci dokazujejo, da stari Iliri niso bili Slovani, in tako bi se oni s tem imenom samo zato imenovali, ker živijo v kraji, ki se je zapadni Ilirik imenoval. Tako bi se tudi vsi ostali narodi, kateri v starem Iliriku živijo, kot Bugari, Arnauti, Cincari imenovati mogli. Jaz ne vém, kako se je pred sto in nekaj leti v avstrijske pisarnice to ime „Illyrier, illyrisch“ utepsti moglo, — al vidi se, da ono zadeva samo Serbe gerške vere, ki živijo na Madjarskem.

Od onih pa turške vere se ne more še pričakovati, da bi mislili na to srodstvo; al kakor hitro se bojo med njimi šole povzdignile, če tudi v turškem jeziku, bojo pred spoznali, da niso Turki, ampak Serbi. (Dalje sledi.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Dunaja. Zboru tukajšne kupčijske in obertniške zbornice 14. dan p. m. je gledé na nadloge, ktere leto za letom tarejo uboge Istrijane, gosp. minister kupčijstva na znanje dal, da je vlada nekega višjega uradnika v Istro poslala, naj preišče stan Istrijanov natanko in potem najsvetuje, kako bi se onim nadlogam dalo v okom priti. Pri tej priliki je bilo omenjeno, da marsikteri isterski pridelki bi se dali še zboljšati in potem bi se lože prodajali; ob enem pa se je dunajski zbornici podalo mnogoverstnega isterskega vina, olja in sardél z naročilom, naj to blago presodi, in ako najde, da je hvale vredno, naj skusi, da se razglasi po svetu in kupčija pospeši. Zbornica je izvolila poseben odbor za to preiskavo.

Iz Zagreba. Sopet Vam morem dopisati veselo novico, ktera se našega duševnega napredka tiče. Saboto večer se je našemu verlemu gosp. Freudenreich-u v korist pervikrat igrala igra pod naslovom „Graničari ili proštnjenje na Ilijevo“ (Graničari ali shod na sv. Ilija dan). Spisal si jo je on sam. Radostni rečemo, da je neizrečeno dopadla; posebno po prvem aktu in tudi konec igre je gromovito „Napred, Napred!“ živo kazalo, kako izverstno je gosp. Freudenreich življenje in običaje graničarske nam pred oči po-

v letu 1850 šolo obiskajočih vsakdanjih 11.272 in 8778 nedeljskih učencov, v letu 1855 pa 19.012 vsakdanjih, 13.219 nedeljskih, tedaj v letu 1855 več 7740 vsakdanjih in 4441 nedeljskih.

Dalje pa se je tudi pomnožilo število šolskih podpornikov, kateri ali sami začasno v šoli učijo, ali pa s spodbudljivim napeljevanjem in djanskim podpiranjem na marsiktero stran šolstvu pripomorejo.

S povzdigo in boljšanjem unajnega stanja ljudskih šol napreduje pa tudi učilo v raznih vednostih, kakor tudi napeljevanje h kersansko-pobožnemu življenju mladine. Tako se kateheti kakor učniki vzajemno trudijo, da bi šolski poduk rodil mnogo sadu za dušo pa tudi djansko koristil potrebam vsakdanjega življenja. Pa tudi učnikom samim se vidi očitno, kako hrepenijo dan za dnevom po vedno večji omiki in izobraženji, k čimur učiteljski zbori in skoraj že v vseh šolskih okrajih vpeljane učiteljske bukvarnice posebno veliko pripomorejo. Duhovstvo si od svoje strani ravno tako marljivo prizadeva sveto vero vcepiti v njezne serca nedolžne mladine, skrbeti za razširjenje lepega in pobožnega zadržanja, in je v vsem učiteljem desna roka. Visoka c. k. deželna vlada v zvezi s slavnim škofijstvom si marljivo prizadeva, da se učiteljem pičila plača povikšuje, da se že obstoječe šole pridno obiskujejo in da se pri farah, kjer šol še ni, priprave delajo, da bi se kmali naredile. V dokaz tega naj je, da so v 21 krajih obravnave za nove šole skor že končane, pri 30 farah pa se tudi že snujejo.

Ker so pri mnogih farah nekatere vasi in posamezne hiše delež od šole, in tedaj otroci zavolj raznih okoljšin šole redno obiskovati ne morejo, če bi tudi radi, je zapoved dana, naj bosta pri vsaki farni šoli slednji teden dva poldneva za take šolarje odločena; tako se tudi oddaljeni otroci dobre šolskega poduka vdeležiti morejo.

Poslednjič naj bo še povedano, da visoka c. k. deželna vlada ravno zdaj potrebno snuje za istino ali kapital, iz ktere obresti bi učiteljske vdove ali njih zapuščeni otroci penzijo dobivali. Upati je, da tako dobro in plemenito početje ne bo le najdlje hvalo v zadovoljnih besedah, temuč tudi obilo podporo, in da bo donášalo kmali blagoslovljenega sadu ter bo tolažilo revščino in nadloge.

Toliko „Oesterreichischer Schulbote“. Mi pa temu še pristavljamo: Visoko častiti gospodje, katerim Vam je toliko mar za napravo novih šol, le verlo naprej! Imé Vaše se bo svetilo v zgodovini naše dežele in serčna hvaležnost potomstva pa Vam bo plačilo za Vaš blagi trud! J. Levičnik.

Serbskega jezika domovina.

(Dalje.)

Kdor tega zadevka ne razume, bi lahko rekel, da je tudi ime Serb od Srbije, kakor na pr. Slavonec od Slavonije, Černogorec od Černogore itd. Al kdor le nekoliko od slovanske zgodovine vé, spoznati mora, da so Serbi s tem imenom v naše kraje prišli in dežela se je od njih tako nazvala. Kjer je današnje Srbije južni kraj, onde je stara bila sreda, meje pa so ji segale od Dunaja do Arhipelaga, in od jadranskega morja noter v Macedonijo. Tudi jez mislim, da je to ime Srbija postalo v noveji dobi po propadu serbskega cesarstva; kajti neznám: ali bi se kje najti moglo, da se je kateri zmed naših kraljev zval kralj Srbije, ampak Serbljem. Dobrovski in Šafařík dokazujeta, da so se Serbi nekdanj zvali vsi slovanski narodi, in da ime Serb je stareje od Slovana.

Serbi so še bolj po političnem stanju, ko po veri različni. V Černigori so ohranili svojo slobodo do današnjega dne; v Avstrii so eni graničarji ter čuvajo granico od turškega cesarstva; so vojaki brez prestanka; drugi vživajo kronovinske pravice; v turškem cesarstvu živijo zopet na različne načine: v dve tretjini današnje Srbije (od Drine do Timoka, in od Dunaja blizo do Novega pazara) so se v naši dobi s pomočjo Rusov oteli Turkom, ter se sami vla-

dajo, Sultanu pa plačajo na poprek okoli 50.000 zlatov na leto; v ostali Srbii, Bosni, Hercegovini in Zeti so vsi raja turška (podložniki), samo uni okoli Černogore živijo nekaj slobodnejše, kakor drugi, uni pa v Bosni huje kakor nikjer drugod, kajti jih največ nima svojih hiš, ampak živijo po turških hišah kot skupniki in so večidel seljani.

Od unih turške vere jih je celó malo seljanov, večidel so mestnjani, med kterimi se nahaja tudi kmetov; za temi sledé rokodelci in tergovci, potem gospodarji in posestniki, ondaj plemiči; tako se med njimi nahaja tako imenovana „viša klasa“ (viši stan) naroda, al ona se ne razlikuje od prostega naroda po višjem podučeni ali posebnih vedah, ampak samo po bogastvu in gospodstvu, — pa tudi njih najpriprosteji seljan in poljodelec, ako le ima odkod, sme nositi suknjo in orožje, jezdi konja, narediti si hišo in živeti, kakor največi gospod ali plemič, in s pomočjo junštva in razuma, zlasti govornosti, postati največi gospod; zato se njih „viša klasa“ gotovo nikjer popolnoma ne loči od priprostega ljudstva.

V Dubrovniku iza ljudovlade prva gospôda, ki so vladali narod in zemljo, bili so sami vlastelini; oni se niso samo po pravih in gospodstvu razlikovali od vsega njim podložnega naroda, ampak so tudi bili med mestnjani polčani (Bürger), kateri so se razlikovali od manjih mestnjanov, seljanov in kmetov. Dubrovaškim vlastelinom enake gospôde naše, vere katoliške je bilo v starih časih tudi v Kotoru, pa tudi v drugih nekterih primorskih mestih; al je malo po malo to vse se zaterlo še prej ko v Dubrovniku in zdej so mesto njih samo cesarski uredniki in nekteri pota-ljanjenik.

Na današnjim Hrovaškem imajo svojo gospodo, ktera se od priprostega naroda, pa tudi od mestnjanov, ki niso plemenitaši, verlo razlikuje.

Ali pri onih, kateri so pravoslavne cerkve in kateri se prav za prav Serbe imenujejo, je boljarstvo samo seljan in kmet.

V Černigori ni ne gradov ne mest, zato se pa tudi misliti ne more, da je kakih drugih ljudi, kakor seljanov in poljodelcov (kmetov). Med prvimi starašinami so vojvodi in knezi, kterim te starašinstva ostajajo od očeta sinu, kakor tudi med ostalimi glavarji in premožnimi jih je več, ki brati ne znajo, kakor unih, ki znajo, in nobeden zmed njih se ne razlikuje od drugih Černogorcev ne po obleki ne po življenja načinu, ne po kakem drugem posebnem pravu; njih bratje in sinovi pasejo ovce, kakor se popeva in pravi, da jih je pasel Trojanskega kralja sin Paris in Dušanov sestríc Miloš Boinović. Tudi njih duhovniki se ne razlikujejo od ostalega ljudstva ne po nauku ne vedah, ne po opravi in življenji, kakor v edinem tem, da znajo nekaj brati in pisati. Zapadni sosedje Černogorski po selih so kot Černogorci; pa tudi njih mestnjani se slabo po čem drugem od njih razlikujejo, kakor po opravi, hišah in boljem in lepšem življenji, in se čez njih ne malo ne nosijo. Taki so, na priliko, Serbi tudi v Dalmaciji.

V Hercegovini je na priliko tako, kakor v Černigori. Ono malo mestnjanov stanuje med Turki, drugače se nosijo in živijo kakor prosto ljudstvo, pa se tudi ne mešajo v nobeno opravilo ljudstva; zato se med narod tudi ne štejejo.

V Srbii je do naše dôbe bilo, kakor sem rekel, da je v Bosni in Hercegovini. Zdej še le se počenjajo mesta naseljevati in mestnjani kot narod množiti; ali seljani so eno zato, ker so oni največ današnje slobodo zemlji (deželi) pridobili, drugo pa, ker jih je največ, in ker največ plačujejo in v vsakem pripetilu največ storiti morejo v zemlji najvažnejši. (Konec sledi.)

Smešnice.

(Veljaven vzrok). Neki oče je silil svojega še celó mladega sina, naj se oženi. „Kaj se vam tako mudí?“ — reče očetu njegov prijatelj — „pustite ga, da saj dobro

polnoči jih še niso vidili, — slišali, hočem reči. Delajo namreč zavolj svoje tolike množice s perutnicami toliki šum, da je slišati kakor veršenje vetra skoz jagnjeda ali topole. Včasih leté tudi vetru nasproti, akoravno ne naravnost, ampak napošev. Zjutraj se vzdignejo še le ob osmih ali devetih od tal, ko se je že posušila rosa na travi in na njih perutnicah. Leteči roj ima podolgasto podobo, pa v vsakem trenutku se mu pridružujejo novi roji ali se pa tù ali tam kak trop odloči in spet združi. Večja derhal vendar ostane vedno skup, in še celó zaostali se počasi jim pridružijo.

Kjer so kobilice kosile in počivale, je polje razdelano kakor po vojski. Kadar se grizejo med sabo zavolj paše in ako niso preveč lahno cepale ena na drugo na tla, se pohabijo mnogim perutnice ali se ranijo kak drugače ali pa poteptane celó od svojih tovaršic obležé. Pozneje prišlim ne ostane veliko več, in te pomulijo le še to, kar je unim ostalo. Nazadnje ko ni več listja, se pa spravijo še nad veje. Še celó zgornji končki mehkih korenin zginejo pred njimi in sicer prav hitro kakor vse. Travo pomulijo tako dobro, da je za njimi vse černo in da se ne vidi, kje da je rastla. Posebno dobro jim diši turšica, in čudno je viditi, kako brijejo njivo, da je kmali ni viditi. Koj posedejo roparce velike zelene turšične peresa in začnejo svojo pojedino. Koj je list luknjast čez in čez, in čez trenutek ga ni več. Kobilice pocepajo na tla in lezejo spet nazaj po stebelu ena čez drugo tako, da se vse tare. Kmalu ni tudi stebela več.

Tù ne pomaga nič. Naj letajo vkup ljudje in naj jih skušajo poditi kakor koli — vse zastonj, ker na vrat na nos pokončajo požeruhinje vse. V malo minutah se turšične stebela, njiva za njivo, pogreznujejo na tla s kobilicami vred. Več sto jih sferči v zrak vsakokrat, ko pade kako steblo, in na vsakem peresu se začne škripanje in hrustanje. Če je turšica bila že malo dozorila, še ostane kmetu sem ter tje kak štor; če je pa bila še zelena, gré pa vse pod zlo. Če prileti roj na kak vert, so kmali mladike drevés in germov brez lubja. Od požeruhinj obložene veje se pripogujejo k tlam. Njih hrustanje, škripanje veršenje in brisanje brezštevilnih perutnic se tako sliši, kakor šum v delavnišnici, kjer sekajo, vertajo, steržejo in druge tesarske dela opravljajo. Ko so kobilice stran letele, se komaj pozná več, kje je bil vert.

Akoravno so kobilice tako požrešne, se vendar volku enake dolgo časa lahko postijo. Zaperli so enkrat tri kobilice v prazno steklenico, in niso jim dali 11 dni nič jesti. Ko je enajsti dan ravno drugi roj memo letel, so jih spustili; bile so zdrave vse in niso šle na tla jest iskat, ampak letele so koj v zrak k svojim tovaršicam in z njimi v ptuje dežele.

Rusi imajo prav, ki pravijo: Kobilica ima zobé, kakor kohila, lakot kakor volk in prebavljivost kakor ne vém kdo.

Kobilice so kakor potresi in viharji človeku sovražne natorne moči, pa so vendar v Božji roki, in kdo bi hotel dvomiti, da niso kakor viharji vendarle občinstvu v prid? Saj pripoveduje tudi sveto pismo, da niso bili z njimi samo Egipčani kaznovani, ampak da so smeli tudi Izraelci več njih plemen kakor čisto jed vživati (3. Mos. 11. 22.) Janez Kerstnik je živel od kobilic in divje sterdi. Eno plemo kobilic jedó tudi v jutrovih deželah, včasih zavolj potrebe, včasih iz sladkosnednosti. Odtergajo jim perutnice in sprednje noge, posušé jih na solncu, potem jih zmelejo in pečejo kruh iz njih. Kadar prileté kobilice v severni del Afrike, posebno v Maroko, je živež koj bolji kup, ker ga je toliko priletelo po zraku. Hotentoti v južni Afriki kuhajo iz njih juho, in kakor pravijo, se po nji dobro odebelijo. Odrašen človek je v stanu 200 kobilic na enkrat pozobati. Dober tek!

Tušek.

Serbskega jezika domovina.

(Konec.)

Samo v Avstrii, zlasti pa na Madjarskem, imajo Serbi višo klaso ali gospôdo, ki se loči ne samo od kmeta, ampak tudi med sabo. Največa so jim gospôda vladiki, ki so se dozdej po madjarskih postavah tudi cesarja slabo bali. Za vladiki so vlastelini in plemenitaži, ki so po madjarskih postavah od ostalega naroda tako deleč kakor nebo od zemlje. Med mestnjani so purgeri (Bürger), kateri se ne ločijo samo od kmeta, temuč tudi od drugih mestnjanov, kakor so se razlikovali Dubrovaški polčani. Izmed plemenitašev so tudi teh mestnjanov doktori, pravniki, duhovniki, učniki in selskih občin pisarji.

Treba da viša klasa v narodu svoj jezik lepše in čisteje govori, da je od naroda učeneja, modreja, uljudneja, skladneja in rodoljubneja, kajti ona plemenita in čista ljubezen do naroda, po kateri človek raji ima narod in njegovo korist in slavo ko sebe in svoje življenje, od ktere so Gerki in Rimljani zapustili lepe izgleda, ne rodi se s človekom, nego se dobiva po nauku in odkoji (izreji); ali pri naši viši klasi je to vse narobe. Res da so mnogi od gospôde naše naučili se in imajo marsiktere vednosti, ki jih prosti narod nima; al oni so tega večidel učili se kot kakega rokodela, ki je mnogemu umu in sercu več škode ko hasni storilo; v ostalem pa so oni poleg Nemcov in Madjarov se oholili in se potujili od svojega naroda in njegovih navad (običajev). Zraven tujih jezikov, v katerih se naukov učijo, v katerih službene opravila obavljajo in v družtvih se razgovarjajo, pozabili so serbski tudi misliti, in njih jezik, čigar sladosti in bogastva oni več ne poznajo, se jim vidi prost in reven, zato so ga popačili in ga pačijo še vedno. Da so pa uni, kateri se niso omikali v velikih šolah, z gospôdo pali v enake grehe zoper svoj narod, je kriva njih posnema rečene gospôde, in svoj razum davši kakor v najem gospôdi gledajo več, kdo kaj dela in govori, kakor kaj in kako dela in govori.

Našim častnikom po granici se laglje zanesti more, da so tako malo marali za svoj narod, zakaj oni so državni služabniki, ki so danes tukaj, jutri pa Bog vé kje; zraven tega so pa še opazovali, da je njih napredku na poti to, da so Serbi; torej so nekteri, karaje svoje podložne brate, gledali Nemcom ustreči, in to je bilo krivo, da so naši ljudje v svojem mestu raji imeli častnika ktereга koli naroda kakor Serbljana.

Jaz ne dém, da so vsi zmed naše gospôde in mestnjanov taki, ampak rad priznavam, da je tudi takovih, kateri mislijo, kakor je treba; al tako malo jih je, da se proti unim drugim tudi malo pokazati smejo. Pogostoma se v obče nahaja, da, kolikor je kateri bogateji in od naroda različnej, toliko je on tudi v ostalem vsem od naroda dalje. Tako so od vseh teh majstori in tergovci (zlasti manji) najbliže naroda, in tudi marajo največ za-nj in za njegovo korist in slavo. Čudno je, da tudi uni od naše gospôde, ki so narod ljubili in mu dobro činiti želeli, večidel niso vedili, kako, ampak so delali zoper svoje želje in namere. Jez mislim, da tega drugo ni krivo, kakor to, ker jim nauk ni zasajen v zdravi narodni razum, marveč so ga z nauki zmotili in zapustili, pravih naukov pa si niso prisvojili. Zato se umotvorom naroda našega vsa učena Evropa čudi, in zavolj njih naš narod slavi in hvali; umotvori pa naših učnih ljudi so večidel taki, da se jim vsak, kdor jih pozna, smejati mora in miluje narod, da nima proti sebi bolj učnih ljudi. Pa še zraven vsega tega naša viša klasa misli in govori, da je ona proti evropskim narodom uprav kakor je treba, prosti narod pa da je zaostal in da ne velja, in da ga je ona Bog vé kako na modrosti prekosila! Tako na pr. Lucijan Mušicki v „Glasu narodoljubca“ leta 1819 pravi:

„Svet hvali višu klasu našeg roda,
Alj na prosto baca sram“.

Na to sem mu jez še ondaj pisal: „Ovo je po naši misli upravo napek rečeno. Prosta klasa naroda našega (to je, una klasa, koja v naši dōbi narod sastavlja) ni zastala za nobenem od 5 ali 6 obližnjih narodov ne v razumu ne v poštenji, ne v kakem drugem dobročinstvu; viša klasa pa je taka, kakoršna se odrejuje in v kakoršnem stanu živi. Ako prosti ne dela sramote, časti ji preveć ne čini nikjer.“

Kobe.

Prizor iz gledišća sveta.

Noćna luć.

Prevod ilirsk.

Otoki jadranskoga morja v obće so pustega i neprijaznoga lica; — kamenite njih obrežja so posute većidel z ostrimi klisurami ter budijo žalostne čutila v sercu slednoga, kdor jih gleda.

Res je sicer, da se očesu popotnikovemu, ki stoji v krasnem pomladanskem jutru na katerem teh otokov, neizrekljivo mikaven pogled v daljne okolice odpira; proti severo-zapadu vidi visoke istrijske planine, enake sramožljivi devici v jutrajno meglo zavite, — proti iztoku se vidijo v višnjevi daljini sive pečine kamnitega horvaškega primorja z nebotičnim Velebitom, — v tem ko se proti jugu in zapadu valovi modrozelenega jadranskoga morja rajskolepo zlatijo s prvimi žarki izhajajoćega solnca. — Al otoki sami, kakor sem rekel, so žalostna podoba, in ob času burje in viharjev se jih zavolj kamnitega in klisurastega obrežja rade ogibljejo barke.

Na enem takih otokov je stala leta 1680 na precej visokem brežulku priprosta bajtica z malim dvoriščem. Viditi revno kočuro na tako divjem in pustem kraju bi mogel človek misliti, ali da je čisto zapušćena, ali da njeni stanovniki so se zavolj kakega posebnega uzroka v taki pušćinji naselili. Cela okolica je bila z brežštevili kamnitimi kupi posuta. Mali zaliv, kterega so nemirni valovi sčasoma po divjem pluskanji v obrežji izdolbili, se je vidil od deleć kakor varno pribežališće ptujim barkam ob času morskih viharjev. Al gorje po goljufivi podobi oslepljenim! Celi zaliv je bil od ostrih kamnitih grebenov in klisur, skoraj do poveršja vode zevajoćih, obsut, na kterih je barko namesto zavetja čakal gotov pogin. — Edina, in še ta zlo siromaška vas celega otoka je stala v sredi njega, precej deleć od omenjene kočure.

Na večer nekega žalostnega jesenskega dneva leta 1680 ste sedele v ti bajti dve osebi: starec, okoli 60 let star, siv in slab, ki ga je bolj nesreća kakor starost polomila, in pa mlada deklica, stara blizo 17 let. Krasnega lica nje nenavadne lepote tudi razcapana obleka, v ktero se siromaštvo navadno oblači, ni zamogla otamniti. Akoravno po obrazu sta bila kakor oće in hći, so se vendar le kazale na nju licih čuvstva različne kakor nebo in zemlja, kakor življenje in smert. — Na obličji zale deklice so se brale čiste in nedolžne misli — krotkost in dobrota, — tamnemu očesu starca pa se je vidilo, da ste se borile v njem dve nasprotne misli, ker vćasih se je nemirno oziral na malo v zid prikovano in z zarijovelim železom okovano skrinico, — vćasih pa je še nemirniše gledal na edino okno kočure, ne bi li kaj nenavadnega zapazil.

Od morja pričel je zdaj čezdalje bolj žvižgati silni veter; kolikor moćneje pa so udarjali nemirni valovi na kamnito obrežje, toliko bolj je obsijavala divja — bi rekel — peklenska radost starcevo lice. Kmali začne tudi grometi in huda ploha se ulije. Deklica obledí, in spustivši svoje šivanje v krilo plašna pogleda starca.

„Zopet bomo imeli prijetno noć! tiho mermra starec, in divji ogenj zabliška mu iz oći. — „Bog nam pomagaj in sveti Nikolaj!“ — zdihne enako tiho deklica — „zdi se mi, da oće se zopet pripravljajo na svoje strahovito delo.“

„Pojdi Katarinica“ — reće čez malo časa starec, ker se je preprićal, da noć, burja in dež bodo iznemirili popolnoma morje — „pojdi dušica, in pripravi mi luć.“

„Luć?“ — vpraša na te, akoravno že pričakovane besede oplasena Katarinica — „hoćete li zopet nocoj luć prižgati?“

„Golobica moja! al si neumna? — ne čuješ le, kakoršen vihar zunaj divja? — ne veš, da je že marsikteri po nemirnem morji in tamoti tavajoći barki luć naša dobro došla?“ — Poslednje besede je bil starec z nekim vražjim posmehom in glasom izustil. — Katarinica odide vsa bleđa v bližnjo sobico, starec pa je pihal v tem ogenj, ki je berlel sred kočure in je bil že zlo pogasnil. Zunaj pa v černi in burni noći so se strašno vili ognjeni bliski in strele po nebu, grom za gromom je udarjal v nemirno morje.

Katarinica stopi zopet v izbo; v roki derži veliko svetilnico. Oće ji jo vzame iz rok, prižgē ž njo luć, stopi iz kočure in obesí jo na bližnje drevó. Veter jo začne sem in tje gugati — starec pa se mirno ozira po viharnem morji in strahovitih pećinah, ktere so se vidile v noćni tmini kot strašne prikazni ter so čakale, kdaj jim bo divje morje nasproti prignalo navadni plen.

„Zdaj pa naj le pribežijo do nas barke“ — pravi z zamolklim glasom v kočuro stopivši starec — „moja luć jim bo svetlo pot k zalivu pokazala.“ — „Ljubi oće! — ali pa svetilnica barkam već ne škoduje kot jim koristi?“ — vpraša plaha Katarinica. — „Kako moreš to misliti?“ — reće starec. „Oće!“ — spregovori trepetaje deklica — ako pomislim, kaj se je z našim Ivanom dogodilo —“.

Pri teh besedah se stresne starec in zaškrliplje z zobmi kakor ranjen ris.

„Da!“ — nadaljuje Katarinica — „odkar se je to dogodilo, vem da niste turćkim — zdi se mi, da zdaj tudi ne benećkim — da ne rećem, nobenim barkam već prijatelj; — luć naša jih je že mnogo omamila in pogubila — in akoravno ste mi prepovedali, da v vasi ne smem z nikomur o tem govoriti, vendar —

„Govori! — reće starec serdito, vendar pa nekoliko oplasen od tega, kar mu je hći rekla in mu še povedati hotla. —

„Celó blagi Nikolaj“ — reće dalje s plahim glasom Katarinica — ki me tako iskreno ljubi pa me mu vendar niste hotli v zakon dati, me je tolikokrat prosil, in —

„No, kaj nek hoće on? — govori!“ — zagodernja starec.

„Kaj? — zaverne Katarinica — večkrat mi je že rekel, da me zlo miluje, ker ljudje od naji govoriyo, da sva — bodi Bogu milo! — z nećistim duhom v zvezi, kteri našo — kakor ljudje pravijo — prokleta luć vsako viharo noć prižiga, z ognjem iz pekla prinesenim, da se barke na obrežji tem razbijajo — in da ste se mu vi z dušo in telesom prodali! — Ako bi mi ne bili vi sami od te luć govoriti tako ostro propevedali, bi mu bila že sama povedala, da to ni res in da sem celó jez sama že večkrat luć prižgala; — al ker sem zopet premislila, da luć naša skoz toliko let tudi ne enemu samemu ni bila v pomoć, sem raji molćala. Nocoj pa, ker se ravno od tega meniva, vas vendar vprašam: kaj smem vprihodnje govoriti, ako me še kdo zavoljo tega vpraša?“ —

„Katarinica! je li to vse, kar veš?“ — vpraša starec, kteremu se je zdaj težak kamen od serca odvalil.

„Da! ljubi oće.“ —

„Dobro, dušica moja! — ti boš vzela Nikolaja — koj juter naj se k meni oglasi — al pod tem pogojem, da me nikdar ne vprašata: koristi li moja luć barkam ali ne!“

V tem pogleda skušeno oko starca skoz okno, in ugleda svetlobo neke barke, ki se je bližala obrežju.

„Dobro je! Moja luć je storila svojo dolžnost — reće tiho starec in pošlje hćer v stransko izbo spat; on pa ostane in budí vės zamišljen poleg ognja. (Dalje sledí.)